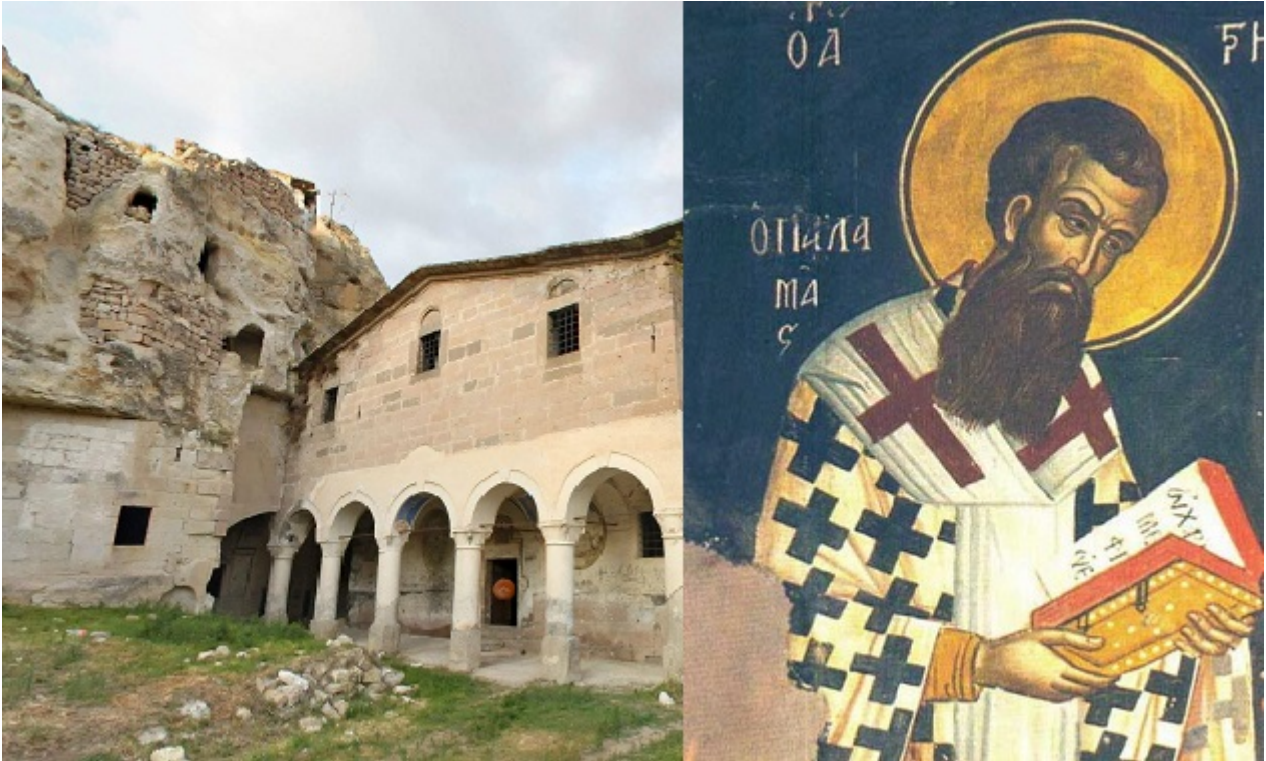

Νηπτική διδασκαλία και Πατερική Ανθρωπολογία

Ορθοδοξία / Ποιμαντική Ψυχολογία

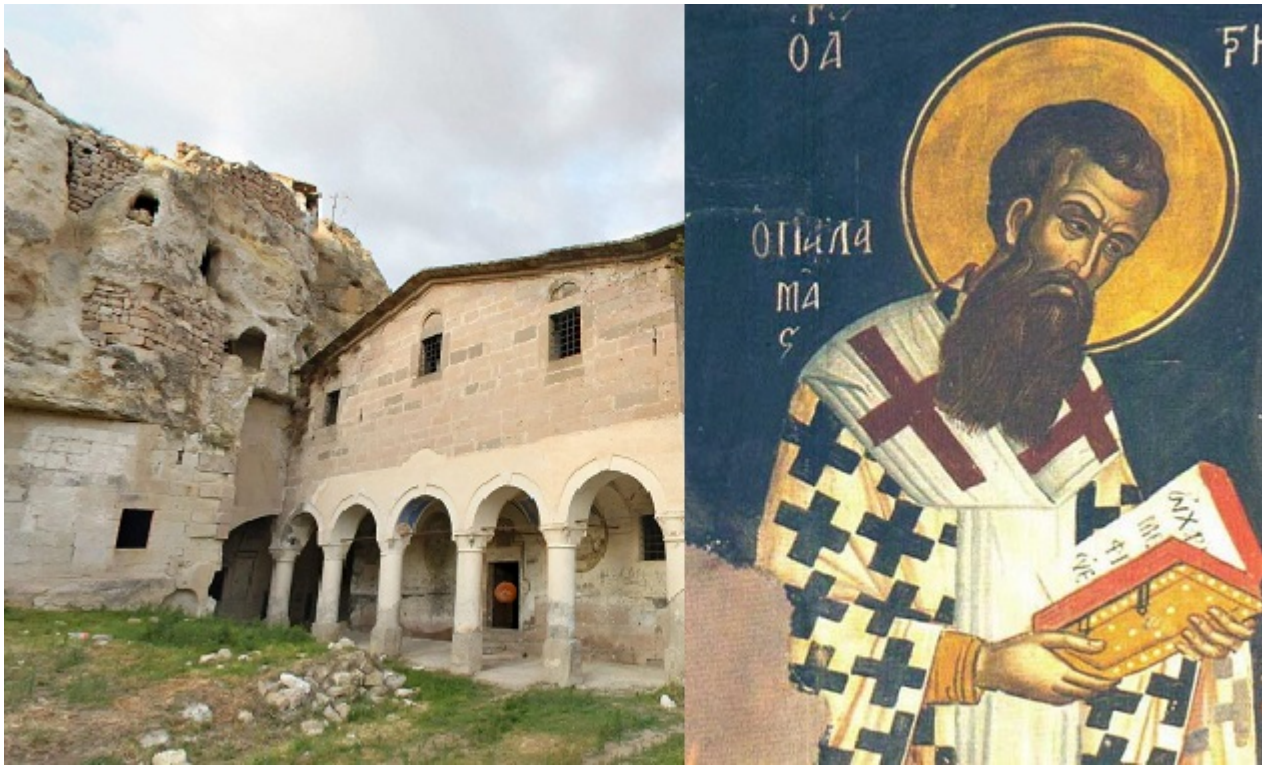
Δημήτρης Τσιολακίδης, Θεολόγος

Ολοκληρώνουμε σήμερα το εισαγωγικό μέρος της μελέτης του κ. Δημήτρη Τσιολακίδη που αφορά τα στοιχεία Ποιμαντικής Ψυχολογίας που αναπτύσσονται στη Νηπτική Παράδοση της Εκκλησίας (τελευταία συνέχεια: <https://www.rempitousia.gr/?p=56563>). Κατόπιν, ξεκινά το πρώτο κεφάλαιο του έργου, που εξετάζει τη σχέση της ασκητικής παράδοσης με την Πατερική Ανθρωπολογία.

Κάθε ψυχική λειτουργία όπως και κάθε ψυχική δύναμη έχει την «κατά φύσιν» και «παρα φύσιν» εκδήλωσή της. Η επιλογή του τρόπου διάθεσης του εαυτού μας, ορίζει και τη δεκτικότητά μας σε πειρασμικές προσβολές που οδηγούν σε παρά φύσιν ροπές. Για την ακρίβεια υπάρχουν ορατοί και αόρατοι πειρασμοί. Οι ορατοί καθρεφτίζονται στις φυσικές μας επιθυμίες, οι δε αόρατοι (ενίοτε με τη συνδρομή της φαντασίας) έρχονται να τις ενισχύσουν για να τις ικανοποιήσουμε. Όταν γίνει αυτό, επανέρχονται είτε προκαλώντας μας τη δίψα να τις επαναλάβουμε, είτε τη λύπη που δεν τις ικανοποιούμε. Ο κορεσμός ή έλλειψη των πραγμάτων που αξιολογούμε ως σημαντικά και ουσιαστικά για να γευθούμε την ποθητή σε όλους μας πληρότητα, αποτελούν τις κύριες αιτίες που προκαλούν την εσωτερική μας

ακαταστασία και αιχμαλωτίζουν την ψυχή μας στη δίνη των παθών.

Ανελεύθεροι πλέον εγκλωβιζόμαστε και οδεύουμε στην αιώνια καταδίκη. Στην αποφυγή αυτής της καταστροφής και στην ανατροπή αυτής της κατάστασης προσβλέπει η νηπτική διδασκαλία. Οι πατέρες μας καλούν να αλλάξουμε στάση και να μεταμορφώσουμε τον εαυτό μας, για μπορέσουμε να διαχειριστούμε την τρεπτότητά μας και να καταστήσουμε ικανοί να εκπληρώσουμε το αίτημα για ολοκλήρωση. Η οδός της λύτρωσης είναι η άσκηση των φυσικών αρετών μας, αλλά και των πνευματικών δυνατοτήτων μας. Ανώτερη άσκηση από όλες είναι η αγάπη προς τον Θεό που είναι συνυφασμένη και αισθητοποιείται με την αγάπη για τον πλησίον. Η αγάπη λοιπόν συνιστά πραγματική ύπαρξη μέσω της σχέσης με το άλλο πρόσωπο, το δε τέλει πρόσωπο είναι ο Θεός. Κάθε προσπάθεια μένει ατελέσφορη ενώ η υπαρξιακή μεταστροφή δεν είναι εφικτή εάν δεν επιλέξουμε να μιμηθούμε την εν Χριστώ αλλά και την τριαδική ζωή.

Ενταγμένο σε αυτή την προοπτική αναπτύσσεται το αγωνιστικό πνεύμα της νηπτικής ζωής αποκαλύπτοντάς μας τη θεραπευτική και δημιουργική του δύναμη σε όλες τις πτυχές της, φανερές ή αθέατες, καταγραμμένες στο υπαρξιακό ημερολόγιο της φιλοκαλίας. Εκεί συναντούμε τα παραδείγματα που απηχούν όσα προαναφέρθηκαν και που εμβαθύνουν στην καρδιά του ψυχισμού. Θα δούμε πως η βαθειά ανατομία της ψυχής που μας προσφέρθηκε από τους νηπτικούς φωτίζεται σήμερα και επιβεβαιώνεται στις διαπιστώσεις και τα πορίσματα της επιστημονικής καταγραφής.

Στα νηπτικά κείμενα βρίσκεται το αποταμίευμα της ασκητικής εμπειρίας

στοιχισμένο στην ενδεδειγμένη μελέτη οντολογικών και υπαρξιακών φαινομένων, πράγμα που μας επιτρέπει να αναζητήσουμε και να αναδείξουμε τις βαθιές ψυχολογικές παρατηρήσεις των πατέρων. Με την προσδοκία αυτή ελπίζουμε να αρδεύσουμε τα πνευματικά εκείνα στηρίγματα που θα μας βοηθήσουν στο συμμάζεμα του εαυτού και την επέκταση της υπαρξιακής μας ευαισθησίας. Η νηπτική διδασκαλία αγκαλιάζει όλο το πλέγμα των καταστάσεων που πρόκειται να συναντήσουμε μέχρι το γεγονός του θανάτου. Ενόψει του πολύτομου έργου της νηπτικής γραμματείας, είμαστε αναγκασμένοι να προσφύγουμε σε μια συμβατική λύση αποσπασματικής παράθεσης αντιπροσωπευτικών δειγμάτων του διαθέσιμου υλικού που άπτονται του θέματός μας, από το υπάρχον ανθολόγιο της φιλοκαλίας.

Πρέπει να πούμε ότι η παρούσα εργασία αποτελεί μία πρόκληση όχι μόνο στην προοπτική μιας πετυχημένης έκβασης, αλλά και για την εξαιρετική λεπτότητα και σοβαρότητα του θέματος, καθώς το «ευαίσθητο» υλικό που προσφέρει απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, διακριτικότητα και σεβασμό στην προσέγγισή του, για να ερμηνευθεί σωστά και να αποβεί ωφέλιμο. Η προϋπόθεση για την κατανόηση της νηπτικής διδασκαλίας βρίσκεται στην πατερική ανθρωπολογία.

Κεφάλαιο 1^ο : Ανθρωπολογία και άσκηση στους πατέρες

1.1 Η ανθρωπολογία των πατέρων

Βάση της πατερικής ανθρωπολογίας αποτελεί η Αγία Γραφή με αφετηρία την ιστορία της *Γενέσεως*. Ο κόσμος δημιουργήθηκε από το Θεό εκ του μηδενός και ο άνθρωπος πλάσθηκε από το μη όν με το ζωοποιό πνεύμα και το δημιουργικό λόγο του Θεού με σώμα, ψυχή και πνεύμα, «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν», χαρακτηριστικό που τον διακρίνει από τα άλλα δημιουργήματα και τον καθιστά μέτοχο στην υλική αλλά και πνευματική φύση. Είναι το κορυφαίο δημιούργημα όχι μόνο για τα χαρακτηριστικά που του προσδίδει, αλλά και για το γεγονός ότι εν προκειμένω ο Θεός ενεργεί προσωπικά στη δημιουργία του ανθρώπου,[13] και όχι μόνο δια του λόγου όπως έπραξε για την υπόλοιπη κτίση.

Ο άνθρωπος αρχικά ζει σε μια παραδεισένια κατάσταση και γεύεται ολόκληρος τη θεία ζωή και παρουσία. Ήδη όπως μας αφηγείται η διήγηση της *Γενέσεως*, έχει προικιστεί από τον δημιουργό με τη δυνατότητα να διαχειριστεί την έκβαση της μετοχής του στη θεία κατάσταση. Αυτή η ύψιστη δωρεά της αγάπης του Θεού

στον άνθρωπο είναι το αυτεξούσιο και η ελευθερία, που συνίσταται στην δυνατότητα της επιλογής του ανθρώπου να ακολουθήσει τις εντολές του Θεού, ή να τις παραβεί γνωρίζοντας ότι η δεύτερη επιλογή θα επιφέρει ρήξη σε αυτή τη σχέση. Το νόημα του περιορισμού που ο Θεός θέτει στους πρωτόπλαστους σε ότι αφορά στο δένδρο της γνώσης συνιστά μια πρόταση οντολογικής επικοινωνίας « από δε του ξύλου του γινώσκειν καλόν και πονηρόν, ου φάγεσθε απ' αυτού»[14] στην οποία η αλήθεια μιας σχέσης βεβαιώνεται όταν το ένα πρόσωπο επιθυμεί την προτίμηση του άλλου και όχι απλά την ύπαρξή του. Συνάμα η πρόταση αυτή εκφράζει τη θεία κλήση που προσμένει την έμπρακτη απόδειξη μιας ανάλογης υπαρξιακής στάσης και προτεραιότητας του ανθρώπου στη σχέση του με το Θεό. Η παρακοή των πρωτοπλάστων αποτελεί άρνηση και απόρριψη της σχέσης, όπως και απαξίωση αυτής της προοπτικής, καθώς προβαίνουν σε μία φίλαυτη ενέργεια που προσβλέπει στην υποκατάσταση του Θεού και στην επιδίωξη ισοθεΐας. Οι πρωτόπλαστοι υποκύπτουν στον πειρασμό που τους υποβάλλεται από τον διάβολο υπό τη μορφή όφειας με όλες τις γνωστές συνέπειες.

Με την κακή χρήση του αυτεξούσιου και της ελευθερίας από τους πρωτόπλαστους, ο άνθρωπος εκπέφτει στη γήινη ζωή, παραδίδεται στην αμαρτία, υποβάλλεται στον μόχθο, τον πόνο, και στο κράτος του πνευματικού και σωματικού θανάτου. Μετά την απώλεια της πρωτόκτιστης κατάστασης αλλοτριώνεται η ανθρώπινη ύπαρξη και φέρει μία φύση που παθαίνει και υπόκειται στη φθορά. Ο δε αντίκτυπος της αμαρτίας καθρεφτίζεται στο ηθικό και φυσικό κακό που υπάρχει σε όλη την κτίση. Ο άνθρωπος εισέρχεται σε μία πραγματικότητα που έχει την ορατή και άορατη όψη της (πρόκειται για μεικτή από αισθητό και μη αισθητό πεδίο κτίση) και που διαρθρώνεται στις δομές του φυσικού αλλά και του υπερβατικού κόσμου.

Στον δεύτερο υπάρχουν όντα, άγγελοι και δαίμονες που εκφράζουν διαφορετικές ποιότητες και αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα το καλό και το κακό, αγαθά και πονηρά πνεύματα. Λειτουργούν πέρα από τους φυσικούς νόμους, κινούνται στα όρια και των δύο κόσμων και επιδρούν στην ανθρώπινη ζωή ενεργώντας ευεργετικά ή καταστροφικά αντίστοιχα. Ο νοητός κόσμος στον οποίο και ανήκουν όπως και οι δομές του, είναι αδύνατο να ανιχνευθούν (παρότι ο άνθρωπος μπορεί νοερά να εισέλθει στην πνευματική αυτή σφαίρα) καθώς τα χαρακτηριστικά τους διαφέρουν από εκείνα του δεδομένου κόσμου που γνωρίζουμε με τις αισθήσεις και την αντίληψη. Σύμφωνα με τη βιβλικοπατερική παράδοση από τις παραστατικές περιγραφές της οποίας αντλούμε την πληροφορία, πρόκειται για υπαρκτές οντότητες και όχι για επινοημένες φιγούρες.[15]

Οι αγγελικές δυνάμεις στήνουν γέφυρες και φωτίζουν τα δύσκολα περάσματα, ενώ το ακριβώς αντίθετο συμβαίνει με τις δαιμονικές. Με τα νέα δεδομένα ο άνθρωπος βρίσκεται εκτεθειμένος στα όρια των δύο κόσμων, η δε επίδραση των καλών ή

κακών δυνάμεων και στο βαθμό που αυτή συντελείται, δύναται να προσεγγισθεί με πνευματικό τρόπο όταν ο άνθρωπος έρχεται αντιμέτωπος με τις εσωτερικές του αντιφάσεις.[16]

[Συνεχίζεται]

[13] Βλ. Γεν. 2,7

[14] Βλ. Γεν. 2,17

[15] Ο Ισαάκ Σύρος περιγράφοντας τα γνωρίσματα των αγγελικών δυνάμεων και των δαιμόνων κάνει λόγο για νοερές ουσίες στις οποίες συμπεριλαμβάνει και τις ψυχές. Στην αξιολογική του θεώρηση οποιαδήποτε γνώση της κατάστασης των ουσιών στο βαθμό που αυτή δύναται να επιτευχθεί, πραγματοποιείται με την πνευματική όραση και όχι με τη σωματική. Ισαάκ του Σύρου, *Λόγοι Ασκητικοί*. Λόγος 67, 2-4. Βλ. Φιλοκαλία των νηπτικών και ασκητών 8Γ, εκδοτικός οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιον» Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη, 1991, σελ. 51

[16] Ο μυστικισμός είναι κομμάτι της ορθόδοξης ανθρωπολογίας σε ένα θέμα που εγείρει ισχυρές αμφιβολίες στον επιστημονικό χώρο. Το καλό και το κακό βέβαια έχει και την ψυχοδιανοητική του διάσταση καθώς η εκτίμηση ενός πράγματος η μιας κατάστασης ως τέτοιας εξαρτάται από τη διάθεση και την πνευματική ωριμότητα του υποκειμένου, αλλά και από την ικανότητα διαχείρισης έντονων καταστάσεων.

<http://bit.ly/1frDQxp>